

Helena Krejčová

V letních měsících roku 1848 podnikl jednadvacetiletý Eduard Grégr cestu po severních Čechách a Krkonoších. Bylo to nedlouho poté, co ho starostlivý otec nechal přivést policejním postrkem domů z revoluční Vídně, kde se mladý Grégr místo studia filozofie aktivně účastnil pouličních bojů. Na své potulky se vydal po návratu, před začátkem studia na pražské medicíně.

Cestu začal na Kunětické hoře, pokračoval přes Hradec Králové a Josefov do Dvora Králové, dále do Zámrsku a Teplic n. Metují, Žacléře a pak již do Krkonoš, kde prošel Krkonošské údolí, slezl Sněžku a pokračoval přes Nový Svět a Rokytnici do Vrochlabí, odtud do Vysokého a pak na Bezděz a Milešovku.

Na rozdíl od předcházející romantické generace /sám se k Máchovi hlásí a v deníku na něho poukazuje/, jedná se u Grégra již o posun vztahu k přírodě. Jeho romantismus není Máchovu podoben, nepramení z imaginace. Grégr je velmi citlivý a vnímavý, nechává se na některých místech unášet romantickými představami, ale stojí již pevně na zemi, jeho reflektování přírody je spíše praktické, pozitivistické, ovlivněné jeho vědeckým, už darwinistickým postojem ke světu. Je samozřejmě nadšen výhledem z Kunětické hory, ale zajímá ho, že hora je složena z čediče, který poprvé drží v ruce; vzrušuje ho krása přírody, ale hned myslí na geologický vývoj země. Popisuje křehké rostliny, ale zajímá ho jejich domovský původ a do všech těchto úvah vnáší sociální hlediska a citění, takže od pupálky, která pochází z Jižní Ameriky, se dostává k pěstování brambor a k vystěhovalectví: "Jaká to podivná výměna v přírodě? Rostliny, mezi nimi i lidoživný brambor, přistěhovaly se k nám z krajů sopečných Antill, a lid náš, slabou bohužel láskou k otčině poután, hrne se davem do končin zaatlantských. Dejž, dobrotivé nebe, aby tam našly půdu též tak živnou a ruku hostinskou, jako našly u nás

poutnice z říše rostlinné." Nechává se nadchnout hrady a zříceninami, ale v duchu liberalismu a antifeudalismu poukazuje na to, jak prostý lid trpěl, aby feudál tato místa mohl vystavět. V neposlední řadě projektuje do přírody i své hledisko vlastenecké. Příroda mu na mnoha místech splývá s Českou zemí, otčinou, a tento nadšený vlastenecký pohled se mu opět promítá zpátky do přírody, která na něho působí o to silněji a intenzivněji. Přitom není bez zajímavosti, že Grégr, německého původu, narozený ve Štýrsku, již v této době tak intenzivně pociťuje sounáležitost s češtvím, která ho provází po celý další život.

Grégrova "krkonošská pouť" je tedy zcela jiná, jinak viděná, než u jeho milovaného Máchy. Oba použili stejného průvodce po Krkonoších /Hoser: Das Riesengebirge/, oba mají pasáž inspirovanou Bezdězem, ale právě zde se ukazuje onen diametrální rozdíl mezi nimi, onen posun ve vidění, pokud vůbec lze srovnávat vidění básníka a začínajícího vědce. Mácha imaginativně popisuje noc na hoře v rozvalinách a pobyt na hřbitově, Grégr sedí na hradě a přemýšlí o královně Kunhutě a mladém Václavovi. Oba mají jinde /Mácha v Cikánech, Grégr v nepublikované kapitole/ zmínku o představě obrovského "jezera", ze kterého postupně vyrůstá pevnina /Mácha pro dokreslení bouřlivého koloritu kraje, Grégr pro vysvětlení vzniku uhlí/. Při popisu zámrských skal se Grégr jedinkrát výslovně Máchy dovolává. Ovšem poukazuje na jeho Cikány, kteří vyšli až roku 1851, a tak je zřejmé, že do Máchovy krajiny si Grégr vkládá vzpomínky a představy, které si z cesty odnesl, teprve dodatečně.

Na tomto místě je třeba upozornit na samotnou genezi Grégrova deníku. Jeho bezprostřední, autentické zápisy se nedochovaly, pouze jejich pozdější přepis, existující ve dvou verzích, v konceptu a v přepracovaném originálu. Přípravnou verzi vydal Z. V. Tobolka roku 1907 jako Listy z deníku cestujícího studenta po Krkonoších a severních Čechách v roce 1848. V úvodu k tomuto vydání Tobolka předpokládá, že Grégr ho připravoval pro tisk a že se zápisy bohužel nedochovaly v úplnosti. V Grégrově čistopisu jsou samozřejmě všechny poznámky doplněné, nechybí ani IV.kapitola a i stylisticky je pře-

pracován. Z poznámek na okraji, o nichž Tobolka usuzuje, že to byly poznámky pro redakci /jako "ráčiž to předělat", "nesrozumitelné", atd./, je jasné, že jsou to poznámky pro Grégra samotného, který si na základě tohoto konceptu definitivně cestovní deník přepracoval. Osobně se domnívám, že Grégr nepomýšlel na vydání, spíše na Listy pohlížel jako na "prohřešek mládí". Také definitivní název Grégrův je jiný, než pod jakým deník vyšel - Listy z deníku cestovatele po severních Čechách. Jen Tobolkovo datování, že byly přepsány v letech 1851-1854, je poměrně přesné. Oba rukopisy jsou v současné době uloženy v LA PNP.